

УДК 796:316.61

DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-1.14>**Корж Наталія Леонідівна**

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри управління фізичною культурою та спортом
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0003-0328-200X

Захаріна Євгенія Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри управління фізичною культурою та спортом
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-0222-3385

Чередниченко Інна Анатоліївна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри управління фізичною культурою та спортом
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0003-0373-5574

ЧИННИКИ ДЕ-СОЦІАЛІЗАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ В КОНТЕКСТІ ЇХ ПОСТ-СПОРТИВНОГО ЖИТТЯ

У статті розглянуто основні причини та чинники, які негативно впливають на соціальну сферу екс-спортсменів у пост-спортивному житті. Відповідно до статистичних даних міжнародного спортивного простору 30-33% екс-спортсменів, продовжують свою кар'єру в сфері фізичної культури та спорту, а більшість не може «знайти себе». Зазначено, що головною проблемою нестабільного пост-спортивного життя екс-спортсменів є де-соціалізація, а саме: руйнування та зміна звичної системи цінностей її перехід до нових; зміна соціальних ролей і прийняття нових. Тому фокус даної статті спрямований на опис труднощів, з якими стикнулися екс-спортсмени на шляху особистої де-соціалізації (соціальної адаптації) у пост-спортивному житті.

Мета – визначити основні причини та чинники, які негативно вплинули на соціальну сферу екс-спортсменів у пост-спортивному житті.

Методи дослідження: У роботі були застосовані методи теоретичного рівня дослідження: аналіз науково-методичної літератури; соціологічні методи: анкетування, тестування; методи математичної статистики: аналіз анкетних даних. Всі види збору інформації відбувалися в он-лайн форматі.

Результати. Зроблено комплексний аналіз: наукової літератури, щодо аспектів соціальної адаптації особистості спортсмена в умовах громадського життя та значення спорту в сучасному суспільстві. Визначено: актуальні проблеми з якими стикнулися екс-спортсмени в умовах соціальної адаптації до громадської діяльності; чинники, що негативно вплинули на де-соціалізацію екс-спортсменів у життєвому просторі поза спортом та причини завершення спортивної кар'єри. Зазначено, що основною проблемою позитивної де-соціалізації екс-спортсменів в контексті їх пост-спортивного життя є відсутність інституції з сучасними інструментами, які б підготували їх до життя поза спортом і могли б позитивно вплинути на процес соціальної адаптації.

Висновки. На основі отриманих результатів шляхом анкетування доведено що: професійний спорт істотно впливає на формування системи цінностей особистості спортсмена. Все це вимагає формування базових умов, які б дозволили планомірно підготувати основу для кожного наступного етапу перетворень особистості спортсмена в соціумі поза спортом.

Ключові слова: екс-спортсмени, соціалізація, де-соціалізація, соціальна адаптація, пост-спортивне життя, спортсмени високої кваліфікації.

Вступ. У контексті сучасних глобальних викликів, одним із найбільш актуальних та комплексних питань є проблематика соціальної адаптації людини у швидко змінюваному світі. Це питання виходить на передній план у дискурсі різних наук, висвітлюючи складність взаємодії індивідуума з динамічно трансформуючимся соціокультурним середовищем [5].

У рамках сучасної культури, професійний спорт розглядається як значущий фактор інкультурації та соціалізації. Він має вагомий вплив на формування ціннісної системи, розвиток самосвідомості людини, визначення стилю життя. Крім того, професійний спорт впливає на фізичний та моральний розвиток особистості [1, 8, 9, 10].

Саме в спорті найбільш яскраво проявляються важливі для сучасного спортивного суспільства цінності, такі як: рівність шансів на успіх, особисті спортивні досягнення, прагнення бути першим, прагнення успіху, прагнення перемогти самого себе, тощо. Тому професійний спорт комерціалізується, театралізується та політизується [1, 3, 4]. За останні десятиріччя спорт стрімко перетворився в складову сучасної індустрії шоу-бізнесу, а грошовий потік у сфері спорту випереджає сучасну спортивну політику [3].

Професійний спорт істотно впливає на формування системи цінностей особистості спортсмена, його самосвідомості, стилю життя, тощо.

З одного боку спорт – це ефективний засіб для: різностороннього розвитку та вдосконалення особистості; перетворення її духовної та фізичної природи відповідно до запитів суспільства, які визначають специфіку становлення особистості як члена суспільства. З іншого боку завершення спортивної кар'єри – це одна з головних криз спорту як явища [1, 4, 6, 10].

Головною проблемою нестабільного пост спортивного життя екс-спортсменів стає саме де-соціалізація: руйнування та зміна звичної системи цінностей її перехід до нових; зміна соціальних ролей і прийняття нових. Важливо відзначити, що не всі екс-спортсмени здатні ефективно подолати ці складні процеси адаптації, що є предметом глибокого наукового аналізу.

Вчорашні «зірки» великого спорту розпочинаючи нове життя, часто зіштовхуються з реальностями, які не завжди відповідають їхнім очікуванням або бажанням. Так, В. Могільний, О. Шушуніна (олімпійські чемпіони зі спортивної гімнастики 1980 та 1988р.р. відповідно), О. Баюл (олімпійська чемпіонка – 1994 р. фігурне катання), В. Яценко (рекордсмен світу, чемпіон Європи з л/атл. – стрибки в висоту) та ін., стали гірким прикладом негативної де-соціалізації до сучасного життя після блискучої спортивної кар'єри.

Звичайно не можна залишити без уваги яскраві приклади вдалої кар'єри екс-спортсменів у сучасному українському суспільстві і це: Олімпійські чемпіонки – XXIV Літніх Олімпійських ігор (Сеул – 1988р.) Ольга Стражева (спортивна гімнастика) – діючий директор КЗ «ОС ДЮСШОР з гімнастики спортивної» м. Запоріжжя; Тетяна Самоленко-Доровских (л/атл) – на честь якої названо Інститут здоров'я і туризму імені Тетяни Самоленко Класичного приватного університету м. Запоріжжя. Тетяна блискуче захистила кандидатську роботу з фізичного виховання і має вчене звання – доцент. У складі збірної команди з плавання Дмитро Івануша представляв Україну у 1996 році на XXVI Літніх Олімпійських іграх в Атланті. Наразі Дмитро Івануша відомий адвокат в галузі спортивного права, очолює Асоціацію спортивного права і права індустрії розваг (Київ, Україна), член Юридичної комісії НОК України та ін. У світлі наукових досліджень, вивчення де-соціалізації екс-спортсменів у контексті їх постспортивного життя представляє значний інтерес. Цей напрямок дослідження, враховуючи його актуальність та важливість для розуміння соціальних і психологічних аспектів перехідних періодів в житті атлетів, є предметом зростаючої уваги у сучасному науковому світі.

Мета роботи: визначити основні причини та чинники, які негативно вплинули на соціальну сферу екс-спортсменів у пост-спортивному житті.

Методи дослідження: У роботі були застосовані методи теоретичного рівня дослідження: аналіз науково-методичної літератури; соціологічні методи: анкетування, тестування; методи математичної статистики: аналіз анкетних даних. Всі види збору інформації відбувалися в он-лайн форматі. Контингент дослідження складав: 121 – екс-спортсменів високої кваліфікації, з них 54 жінки, 67 чоловіків. Дослідження проводилося з урахуванням

місця проживання учасників дослідження (різні країни світу), та відповідно вимогам військового стану в Україні.

Результати дослідження та їх обговорення. Для розуміння актуальності обраного напрямку дослідження маємо розглянути різницю між поняттями: «соціалізація» та «де-соціалізація».

«Соціалізація» (від лат. *socialis* – суспільний) це: по-перше – складний та тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків та відносин; друге – активна взаємодія особистості з оточенням, унаслідок якої вона засвоює зразки поведінки, соціальні норми та цінності, необхідні для успішної особистої життєдіяльності у цьому суспільстві. На думку вітчизняних Л. Гуменюк, І. Золотарьової, та іноземних М. Allison, F. Giddings та інших науковців в галузі психології, соціалізація – це безперервний процес, який триває на протязі життя [2, 7, 9].

Вперше термін «соціалізація» – в наукову систему понять було введено американським соціологом Франкліном Гідінгсом наприкінці XIX століття [9].

У рамках сучасної соціальної філософії, проблематика де-соціалізації вивчається в різноманітних наукових напрямках, як українськими, так і зарубіжними вченими. Згідно з їхніми дослідженнями, сформована ідентичність виступає ключовим індикатором успішної соціальної адаптації особистості. Це підкреслює важливість самоідентифікації у процесі соціальних змін та переходів [5, 6, 10].

«Де-соціалізація» (вторинна соціалізація, від лат. *de* (відсутність, усунення бут-чого) + фр. *socialisation* (соціалізація)). Де-соціалізація це: по-перше – втрата індивідуумом з якихось причин соціального досвіду, який відображається на особистій життєдіяльності та можливості самореалізації в соціумі; по-друге – входження людини в нові сектори суспільства, у якому живе та може самостійно обирати об'єкт для ідентифікації [5].

У науковому дискурсі, значна увага приділяється пошуку нових методів вирішення проблеми де-соціалізації висококваліфікованих спортсменів у їх пост-спортивному житті. Ця проблематика стала предметом численних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Їхні роботи спрямовані на розробку та впровадження стратегій, що допомагають атлетам адаптуватися до змін у соціальному середовищі після завершення спортивної кар'єри.

А. Тіняков, Т. Арабаджи розкрили питання розвитку лідерських якостей і рис спортсмена, які мають позитивно вплинути на реалізацію у подальшому житті та професійній кар'єрі особистості спортсмена по завершенню спортивної кар'єри [1, 6]. В той же час науковці вказують на те, що труднощі в де-соціалізації з якими стикаються екс-спортсмени до пост-спортивного життя полягають у тому, що: по-перше – на протязі спортивної кар'єри усі спортсмени звикають до існування в одно типовому соціальному середовищі; по-друге – усі організаційні питання вирішує тренер або керівництво команди. саме тому коли кар'єра завершується, екс-спортсмен переходить у нове для себе соціальне амплуа нового середовища, де діють інші правила, між людські стосунки, культура, тощо. Екс-спортсмен перестає бути тією «зіркою», якою був у спорті, і входить у нове життя новачком [1].

М. Allison, J. Taylor та інші науковці [7, 10], у своїх дослідженнях розкривали проблеми спортивної кар'єри та вихід на пенсію елітних спортсменів.

Соціально-трансформаційні процеси сьогодення у сучасному суспільстві незалежно від країни змушують екс-спортсменів по-новому поглянути на соціальне самовизначення, перспективи, соціалізації та інтеграції, участі в соціальному відтворенні.

Тому підвищений інтерес до вирішення проблеми де-соціалізації екс-спортсменів в контексті їх пост-спортивного життя має міжнародне значення у зв'язку з міграцією спортсменів в різні країни світу, як в період спортивної кар'єри, так і після її закінчення.

З огляду на характеристики спортивної кар'єри, її звичайно розподіляють на такі категорії: спортивні дисципліни, що починаються у ранньому віці 4-6 років, наприклад, спортивна та художня гімнастика, фігурне катання, із піком досягнень у віці 18-22 роки; та дисципліни, де старт спортивної діяльності відбувається у віці 12-14 років із кульмінацією у період від 22 до 35 років, залежно від конкретного виду спорту. Виключення з цієї умовної періодизації

мають: Уле-Ейнар Б'єрндален (багатократний олімпійський чемпіон з біатлону, на рахунок біатлоніста – 95 особистих перемог), його спортивна кар'єра досягла фінішу у – 44 роки. Його загальний спортивний стаж – 32 роки; спортивний стаж на міжнародній арені – 23 роки. Також звертає увагу своїми досягненнями Оксана Чусовітіна (Олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики) її спортивний стаж складає – 40 років. З них у спорті високих досягнень – 17 років.

За результатами проведеного анкетування слід зазначити, що загальний спортивний стаж респондентів, незалежно від віку, коли вони розпочали займатися спортом, варіювався в межах 9-17 років. В окремих випадках спортивний стаж сягав 22-25 років, що знаходить підтвердження у результатах наукових досліджень Allison (1988), М. Мінц (2016) А. Тінякова (2019), Т. Арабаджи (2019), та ін.

Тому на протязі дослідження де-соціалізація розглядалась нами як – сукупність процесу та результату засвоєння й активного відтворення особистістю соціально-культурного досвіду на основі особистої діяльності, спілкування і відносин, як обов'язковий фактор розвитку особистості спортсмена.

Застосування анонімного методу при проведенні анкетування та психологічного тестування дало нам змогу отримати найбільш достовірну інформацію. Перша частина нашого дослідження, яка представлена у даній статті, має соціальний аспект і є вступною фазою експерименту. Результати дослідження представлені у відсотковому вираженні, що дозволяє наочно інтерпретувати отримані дані.

Вивчення чинників, які вплинули на завершення особистої спортивної кар'єри (рис. 1), дозволило визначити, що основними чинниками для більшості жінок стали одруження – 32% та народження дитини – 23%; серед чоловіків ці причини вказало усього – 5,1% та 2,7% відповідно.

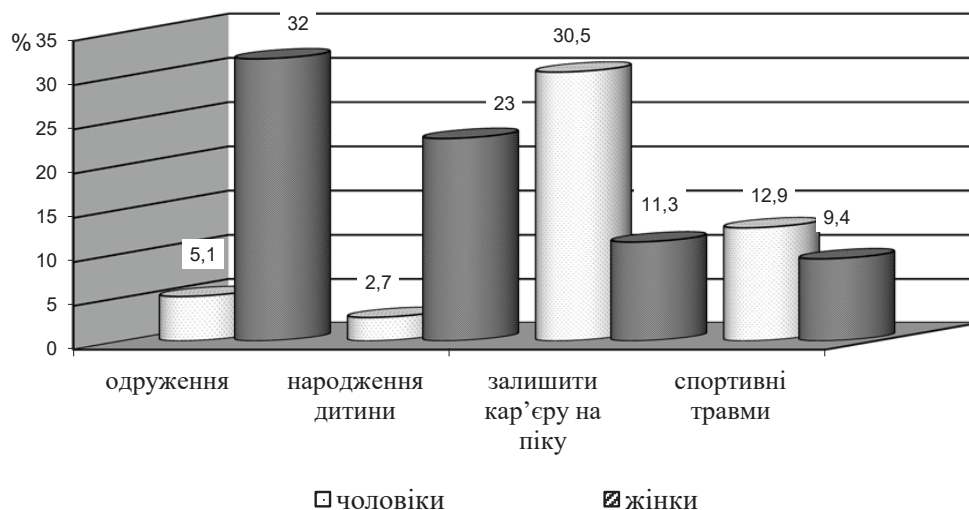

Рис. 1. Чинники, які вплинули на завершення особистої спортивної кар'єри, %

Результати дослідження підтверджують, що для більшості жінок мати міцну родину та змінити спортивні досягнення на материнство є природньою потребою. Тому на причину «Краще залишити на своєю кар'єру на піку – ПЕРЕМОЖЦЕМ» вказало усього – 11,3% жінок на відміну від – 30,5% чоловіків. Це підтверджує, що чоловіки більш амбітні у кар'єрному рості і це впливає на вже сформовану чоловічу самовпевненість. Такі причини, як: «Спад результатів» та «Отримання травми» майже не відрізняються і складає по – 13,2% та 9,6% чоловіки та 12,9% і 9,4% жінок відповідно. На нашу думку ці дві причини пов'язані між собою, бо не кожен спортсмен, який отримав травму може відновити свою фізичну форму для досягнення високих спортивних результатів та повернутися у великий спорт.

В процесі де-соціалізації до пост спортивного життя (рис. 2), більшість респондентів 43,7% – чоловіків та 56,3% – жінок, стикнулися з певними труднощами, а саме: «Зоряна хвороба» чоловіки – 21,3% та жінки – 23,0%; на «Різні інтереси у спілкуванні» вказало: 20,5% – чол. та 11,8% – жін.; «Зменшення друзів» турбувало: 17,2% та 14,4% – чоловіків та жінок відповідно; «Жага до шкідливих звичок» мала негативні наслідки для: 27,3% – чол. та 13,8% – жін.

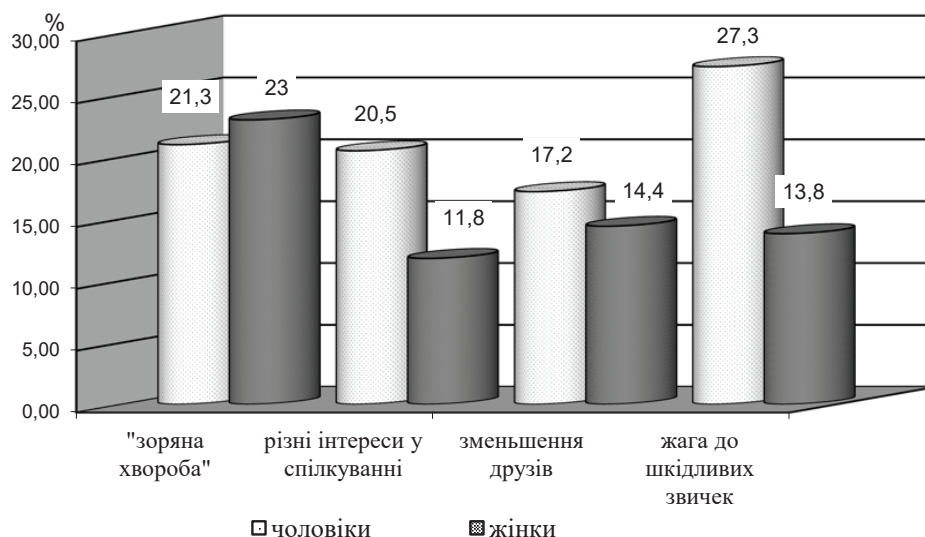

Рис. 2. Труднощі, на які вказали спортсмени в процесі де-соціалізації до пост спортивного життя, %

У своїх коментарях стосовно готовності до «нового» життя поза спортом, колишні спортсмени висловлювали різні думки. Проте, більшість з них – 83,1% чоловіків та 88,4% жінок – були впевнені, що продовжать працювати у своїй професійній сфері. Незважаючи на це, реальність виявилась складною для 71,6% чоловіків та 63,2% жінок, які зіткнулися з труднощами у знаходженні себе у подальшій професійній діяльності і врешті працюють не за своєю спеціальністю.

Розбіжність та невідповідність результатів відповідей між готовністю до «нового життя» та життєвою реальністю вказують на те, що значна більшість спортсменів на час завершення своєї кар'єри були максималістами і не змогли адекватно оцінити свої можливості у подальшій пост-спортивній професійній діяльності. Це з одного боку призвело до ускладнення професійного становлення без спеціальних знань, а з іншого боку саме ця ситуація підштовхнула майбутніх спеціалістів до отримання додаткової освіти у зовсім інших напрямках майбутньої професійної діяльності.

Вибір іншої сфери діяльності для більшості самих респондентів був несподіваним. До найпопулярніших професій, які обрали екс-спортсмени увійшли: сфера послуг (чол. – 5,3% і жін. – 23,9%); на економічний напрямок вказали (13,1% – чол. та 9,6% – жін.); технічну освіту отримало (7,4% чол.); додаткову освіту в управлінській діяльності обрало (24,6% – чол. та 16,1% – жін.).

Узагальнюючи викладене вище, слід підкреслити, що ряд факторів негативно позначилися на де-соціалізації колишніх спортсменів у суспільстві. Серед них: недостатній життєвий досвід поза межами спорту, обмеженість світогляду та комунікаційні труднощі з особами, які не пов'язані зі спортивним середовищем, а також переоцінка власних здібностей і навичок.

Колишні спортсмени зазначали різноманітні причини, які ускладнювали їхню адаптацію до життя після спорту, проте спільним чинником у їх відгуках була відсутність підготовки до життя за межами спорту. Це включало брак досвіду в незнайомих сферах, недостатність

теоретичних знань та відсутність психологічної готовності до переходу в нове життєве середовище.

Респонденти також вказували, що, на жаль, у багатьох країнах, включаючи Україну, увага та підтримка спортсменів часто обмежується періодом, коли вони перебувають на вершині своїх спортивних кар'єр. Це веде до ситуації, де після завершення активної спортивної діяльності спортсмени стикаються з недоліком підтримки, хоча їх внесок раніше сприяв підняттю міжнародного іміджу країни у спортивній арені.

Висновки. Аналіз науково-методичної літератури та результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки, що не сформована ідентичність є основним негативним показником безуспішної соціальної адаптації особистості спортсмена в контексті пост-спортивного життя.

За результатами аналізу коментарів, відзначаємо, що: з проблемою де-соціалізації стикнулася значна більшість спортсменів; проблема де-соціалізації – не залежить від статі, віку, виду спорту, тощо; проблеми де-соціалізації – негативно впливають на прагнення спортсменів до потреби у самовизначенні та самореалізації в контексті пост-спортивного життя.

Основною проблемою позитивної де-соціалізації екс-спортсменів в контексті їх пост-спортивного життя є відсутність інституції з сучасними інструментами, які б підготували їх до життя поза спортом і могли б позитивно вплинути на процес соціальної адаптації.

Ці висновки підкреслюють важливість розвитку комплексних програм підтримки для спортсменів, які б включали психологічну підготовку, розвиток життєвих навичок та кар'єрне планування, щоб сприяти їхній плавній і успішній інтеграції в поза спортивному житті.

Перспективи подальших наукових досліджень буде розглянуто у розробці та впровадженні теоретичного курсу «Соціалізація спортсменів високої кваліфікації в соціумі в умовах громадської діяльності», в освітній процес діючих спортсменів з метою підготовки їх до пост спортивного життя для підвищення їх якості життя в професійній діяльності.

Література:

1. Арабаджи Т. Д. Технологія формування готовності спортсмена до професійного самовизначення після закінчення спортивної кар'єри. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ-Вінниця, 2014. Вип. 40. С. 134–137.
2. Гуменюк Л. Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності): навчальний посібник. У 2-х томах. Т.1. Львів: ЛьвДУВС, 2019. [Електронний ресурс]. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1>. (дата звернення: 07.07.2023).
3. Добринський В., Альошина А., Мудрик Ж., Мордик М. Професійний спорт у сучасному суспільстві: проблеми та перспективи. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2018, Вип. 29. С.165–170.
4. Мінц М. О., Димов К. В. Соціальна адаптація спортсменів після завершення спортивної кар'єри. Перспективні тренди розвитку науки: освіта, виховання та спорт.: монографія / [Авт. Антонов В.М., Гільов Г.А., Заніна Л.В. та ін.]. Одеса, 2016. 181 с.
5. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. К.: Фенікс, 2013. 540 с.
6. Тіняков А. О., Арабаджи Т. Д. Лідерські якості спортсменів як складова їх готовності до професійного самовизначення після завершення спортивної кар'єри. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2019. № 4. С. 67–80.
7. Allison M. T., Meyer C. Career problems and retirement among elite athletes: The female tennis professional. *Sociology of Sport*. 1988. Vol. 5. P. 212–222.
8. Eitzen D., Sage H. *Sociology of North American sport*. Medison, 1997. WI: Brown & Benchmark.
9. Giddings F. The Theori of Socialization. N. Y., 1897. P. 22.
10. Taylor J., Ogilvie B., Lavallee D. Career transition among elite athletes: Is there life after sports? In J. Williams (Ed.), *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance* (5th ed.). 2006. Mountain View, CA: Mayfield. 480–496.

References:

1. Arabadzhi, T.D. (2014). Tekhnolohiia formuvannia hotovnosti sportsmena do profesiinoho samovyznachennia pislia zakinchennia sportyvnoi kariery. [Technology of Forming an Athlete's Readiness for Professional Self-Determination After the End of a Sports Career]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv : metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* : zb. nauk. pr. Kyiv-Vinnytsia, 2014. Vyp.40. S. 134–137 [in Ukrainian].
2. Humeniuk, L.I. (2019). Sotsiolohiia: Khrestomatiia (vid pershodzherel do suchasnosti) [Sociology: Reader (from primary sources to the present)]: navchalnyi posibnyk. U 2-kh tomakh. T.1. Lviv: LvDUVS [Elektronnyi resurs]. Retrieved from: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1> [in Ukrainian].
3. Mintz, M.O., & Dimov, K.V. (2016). Sotsialna adaptatsiia sportsmeniv pislia zavershennia sportyvnoi kariery [Social Adaptation of Athletes after Completing their Sports Career]. *Perspektyvni trendy rozvytku nauky: osvita, vykhovannia ta sport.: monohrafiia* / [Avt. Antonov V.M., Hilov H.A., Zanina L.V. ta in.]. Odesa, 181 s. [in Ukrainian].
4. Moskalenko, V.V. (2013). *Sotsializatsiia osobystosti [Personality Socialization]*: monohrafiia. K.: Feniks. 540 s. [in Ukrainian].
5. Dobrynskyi, V., Alosyna, A., Mudryk, Zh., & Mordyk, M. (2018). Profesiinyi sport u suchasnomu suspilstvi: problemy ta perspektyvy [Professional Sports in Modern Society: Issues and Perspectives] *Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Fizychnye vykhovannia i sport : zhurnal / uklad. A. V. Tsos, A. I. Alosyna. Lutsk, Vyp. 29. S.165–170* [in Ukrainian].
6. Tiniakov, A.O. & Arabadzhy, T.D. (2019). Lideriski yakosti sportsmeniv yak skladova yikh hotovnosti do profesiinoho samovyznachennia pislia zavershennia sportyvnoi kariery [Leadership Qualities of Athletes as a Component of their Readiness for Professional Self-Determination after Completing their Sports Career]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia.* № 4. S. 67–80 [in Ukrainian].
7. Allison, M.T., & Meyer, C. (1988). Career problems and retirement among elite athletes: The female tennis professional. *Sociology of Sport*. Vol. 5. S. 212–222 [in English].
8. Eitzen, D., & Sage, H. (1997). *Sociology of North American sport*. Medison, WI: Brown & Benchmark [in English].
9. Giddings, F. (1897). The Theori of Socialization. N. Y., S. 22 [in English]
10. Taylor, J., Ogilvie, B., & Lavallee, D. (2006). Career transition among elite athletes: Is there life after sports? In J. Williams (Ed.), *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance* (5th ed.). Mountain View, CA: Mayfield. S. 480–496 [in English].

Korzh Nataliia, Zakharina Ievgeniia, Cherednychenko Inna

FACTORS OF DE-SOCIALIZATION OF ATHLETES IN THE CONTEXT OF THEIR POST-SPORT LIFE

The article examines the main reasons and factors that negatively affect the social sphere of former athletes in their post-sporting life. According to statistical data from the international sports arena, 30-33% of former athletes continue their careers in the field of physical culture and sports, while the majority are unable to "find themselves". It is noted that the main problem of the unstable post-sporting life of former athletes is de-socialization, namely: the destruction and change of the usual system of values and its transition to new ones; changing social roles and accepting new ones. Therefore, the focus of this article is on describing the difficulties encountered by former athletes on their path of personal de-socialization (social adaptation) in post-sport life.

*The aim is to identify the main reasons and factors that have negatively impacted the social sphere of former athletes in their post-sport life. **Research methods:** The work employed theoretical research methods, including the analysis of scientific and methodological literature; sociological methods: surveys, testing; and mathematical statistics methods: analysis of survey data. All types of information gathering were conducted in an online format.*

Results. *A comprehensive analysis was conducted on the scientific literature regarding the aspects of social adaptation of the athlete's personality in public life and the significance of sports in contemporary society. Identified were the current problems faced by former athletes in the context of social adaptation to public activities; factors that negatively affected the de-socialization of former athletes in life outside sports and the reasons for ending their sports careers. It was noted that the main problem of positive de-socialization of former athletes in the context of their post-sport life is the absence of an institution with modern tools that would prepare them for life outside sports and could positively influence the process of social adaptation.*

Conclusions. *Based on the results obtained through surveys, it has been proven that professional sports significantly impact the formation of the athlete's personal value system. All this requires the establishment of basic conditions that would allow for systematic preparation of the foundation for each subsequent stage of the athlete's personality transformation in society outside of sports.*

Key words: *ex-athletes, socialization, de-socialization, social adaptation, post-sports life, highly qualified athletes.*